

DEĞERLİ BİR KİTAP

Ligor MİLE*

Son zamanlarda Tiran'ın "8 Nentori" Yayınevi yazar ve araştırmacısı Kopi Kyçyku'nun yazdığı "Mustafa Kemal Atatürk" monografisi, yayımlandı. Bu yazar, yalnızca Mustafa Kemal Atatürk'e ve 1920-1930'lu yıllarda Arnavutluk-Türk ilişkilerine adanan bir dizi yazı ve radyo-televizyon yayınları nedeniyle değil, Namık Kemal, Fazıl Hüs-nü Dağlarca, Talip Apaydın vb. Türk yazarları ve şairlerinin birçok yapıtının Arnavutçaya çevrilmesiyle de Arnavut okurlarınca tanınır.

Kopi Kyçyku'nun "Mustafa Kemal Atatürk" kitabı Arnavutluk halkı ile Türk halkı arasında Arnavutluk ile Türkiye arasında derin, köklü ve kardeşçe dostluğun daha da güçlendirilmesine önemli bir katkıdır. Kitapta, yeni Türkiye'nin kurucusu, Arnavutluk halkının değerli dostu Mustafa Kemal'e büyük ve içten saygı belirtiliyor.

Kitabın başında Atatürk'ün Türkiye'yi yabancıların boyunduruğundan kurtarmak için yönettiği savaşlar, yaşamın bütün alanlarında, ekonomi, kültür, bilimde ve diğer alanlarda düşünüp uyguladığı görkemli reformlar seçkin sözlerle anlatılıyor.

Kitabın bütün bölümlerinde yazar kısa, özlü bir üslup, temiz bir dille yazmış, pek çok sanatsal figür kullanmıştır. Olaylar arasında en özlü olanı tahlil etmeyi, onu bilimsel ve doğal biçimde ele alıp kanıtlamayı başarmıştır.

Yazarın, kaynak olarak kullandığı yapıtlar ciddidir. Türkiye'de olduğu gibi Arnavutluk'ta da tanınıp olumlu biçimde değerlendiriliyor. Bu kaynaklardan bazıları şunlardır: Atatürk'ün "Söylev ve Demeçleri", "Atatürk'ten Düşünceler", "Büyük Nutuk" kitapları, UNESCO'nun "Atatürk, Yaşamı ve Yapıtı" kitabı, Turhan Feyzioğlu, Bilal Şimşir, Ali Fuat Cebesoy, Necip Alpan gibi etkili araştırmacıların yapıtları, Arnavutluk Devlet Arşivi, Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti Bilimler Akademisine bağlı Tarih Enstitüsü Arşivi ve diğerleri.

* Arnavutluk Bilimler Akademisi, Tarih Enstitüsü Tarih Doktoru.

Kitabın önsözünü izleyen "Çocukluğu ve Gençliği" bölümünde genç Mustafa Kemal'in oluşmakta olan kişiliğinin en anlamlı özelliklerinden bazıları sıralanıyor: yaşı için eşsiz ciddiyeti, ilerlemeye sarsılmaz kararlılığı, sonu gelmez halk ve anayurt sevgisi, daha iyi bir geleceğe güveni ve gerçekçi ileri görüşlülüğü. Genç Mustafa Kemal'in sultan II. Abdülhamit'in polis rejiminin azgın kovuşturmalarına karşı yiğit tutumu ve karanlığa karşı çıkan ilerici düşünceleri benimsemesi heyecanlandırıcı ve canlılık dolu olarak çizilmiştir. Devrimci faaliyetinin daha bu ilk aşamasında Mustafa Kemal'in insanlarla sıkı bağlar içinde bulunduğu vurgulanıyor.

"Jön Türkler ve Mustafa Kemal" başlıklı ikinci bölümde Mustafa Kemal'in olgun düşünceleri açıkça ve ikna edici biçimde anlatılıyor. Bu düşünceler "İtthiat ve Terakki" örgütü yöneticilerinin "Büyük Türkiye" konusunda görüşlerine ve daha sonra Jön Türklerin görüşlerine ters düşüyordu. Yazar 13 Nisan 1909 gerici hareketini bozguna uğratmış birliklere Mustafa Kemal tarafından önderlik edilmesini yorumlayarak, M. Kemal'in, gerici paşaların iktidara yeniden gelmesinin ülke için büyük bir tehlike oluşturduğunu kavradığını belirtiyor. Yazarın daha sonra vurguladığı gibi, Mustafa Kemal yabancıların Türkiye'nin içişlerine karışmasına izin veren Jön Türklerin uluslararası planda siyasetini şiddetle kınadı. Mustafa Kemal'in, Türk ordusuna önderlik ederek 1915'te Çanakkale'de Antant birliklerine karşı muzaffer çarpışmalarda gösterdiği akıllık, girişim, yaratıcı ruh, cesaret ve kararlılık içlendirici sözlerle anlatılıyor.

"Yurdu savunan savaşçı (1918-1920)" başlıklı üçüncü bölüm Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'yi tehdit eden tehlikeleri sıralıyor. Savaşı kazanmış emperyalist Antant yalnızca Osmanlı İmparatorluğunun değil, Türkiye'nin de topraklarının geleceğini belirleyecekti. Türkiye'ye yalnızca Anadolu'nun kuzeyinde, Ankara'nın çevresinde ve Kara Deniz kıyılarında küçük bir alan verildi. Ülkenin bağımsızlığını tehlikeye düşüren yabancı müdahale general Mustafa Kemal'i bütün Türkiye'de silahlı direnişi düzenlemeye zorladı. Bu hassas olaydan sonra, Türk halkının emperyalistlere ve uşaklarına karşı mücadelesi Mustafa Kemal'in çok yanlı, yoğun faaliyetine sıkıca bağlı olmaya başlıyor. Bu bakış açısından, yazarın belirttiği gibi, M. Kemal'in yaşam öyküsünü yazmak, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ve yeni Türkiye'nin doğuşu tarihini yazmak demektir.

"Geldikleri gibi gidecekler!" 13 Kasım 1918'de söylenen bu kısa ve özlü sözler Mustafa Kemal'in ülkeye sahip çıkmak için tarihsel kararını temsil ediyor. O dönemde, 30 Ekim 1918 tarihli ateşkes anlaşmasının

kötü ünlü maddeleri uyarınca Antant birlikleri İstanbula gelmek üzere boğazları geçmekteydi. Sultan ise yabancılara boyun eğmişti. Yazarın belirttiği gibi, yabancı müdahaleci birliklerin Mayıs 1919'da İzmir'e çıkartma yapması halk yurtseverliği ruhunu daha yüksek düzeye çıkardı ve Hakları Savunma Derneklerinin ve direnişin merkezlerinin kurulmasını hızlandırdı. Mustafa Kemal'in bu ölümsüz eserleri Erzurum ve Sivas Kongrelerinde yeni bir atılım kazandı ve 28 Ocak 1920 tarihli Ulusal Pakta cisimleştirildi. Yabancıların ve çürümüş sultan rejiminin çıkardıkları sayısız engelleri Mustafa Kemal'in nasıl aştığını ayrıntılarıyla anlatan yazar 23 Nisan 1920'de Ulusal Meclisin ilk toplantısı üzerinde duruyor ve bu meclisin onayladığı kararların tarihsel önemini gösteriyor.

Türkiye'yi parçalamak için nisan 1920'de San Remo konferansı', İngiliz emperyalistlerinin silahlandırıp finanse ettikleri satılık birliklerin haziran 1920'de Anadolu'nun içerisine sızması ve özellikle 10 Ağustos 1920 tarihli Sevr Anlaşması -diye belirtiyor yazar "Kurtuluş Savaşı (1920-1922)'na katkısı" bölümünde- Mustafa Kemal'in birliklerini düzenlemeye ve ateşli halk yurtseverliğine daha fazla dayanmaya zorladılar. Mustafa Kemal bütün Anadolu'yu hızlı, çok yanlı ve keşintisiz bir faaliyetin alanına dönüştürdü.

Yazarın yazdığı gibi, Sakarya nehrinde yerleştirilmiş Yunan müdahale birlikleri Temmuz 1921'de genel saldırıya girişerek Türkiye'nin kalbini, Ankara'yı işgal etmeyi ve Türk halkının ulusal kurtuluş mücadelesini bastırmayı amaçlıyordu. Mustafa Kemal'in yönetimindeki birlikler galip çıktı. Yazar, üç hafta süren çarpışmalarda Türk halkının, her karış toprağını kan ve özverilerle savunarak kahraman eylemlerde bulunduğunu anlatıyor.

Yazar, haklı olarak, Türk Ordusunun 26 Ağustos 1922'de Antant birliklerine karşı başladığı saldırıyı Türk halkının kurtuluş savaşının son aşaması olarak niteliyor. Türk halkının zaferiyle sonuçlanan bu savaşın başka bir olumlu sonucu 11 Ekim 1922 tarihli ateşkes anlaşmasının imzalanmasıydı. Bu olay Atatürk'ün yeni bir önemli başarısıydı, çünkü hükümeti Ulusal Pakta istediği bütün sınırları egemenliği altına almasını sağlıyordu.

1 Kasım 1922'de Osmanlı sultanlığın kaldırılması, 24 Temmuz 1923'te imzalanan ve teslimiyetlerle ayrıcalıkları ortadan kaldırarak Türkiye'ye bağımsızlığının yeni bir kanıtını veren Lozan Antlaşmasının imzalanması, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilan edilmesi, 1 Mart 1924'te Hilafetin kaldırılması ve Mustafa Kemal'in gericiliği bozguna uğrat-

mak için aldığı önlemler yazar tarafından tam biçimde ve gerçekçilikle anlatılmıştır.

Kopi Kyçku, Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra Mustafa Kemal'in aldığı reformlara ayrı bir yer veriyor. Yeni Türkiye'nin kurucusu Türk halkına ekonomi ve kültürde yeni zaferler elde etme çağrısında bulundu. Yazarın hakkı olarak belirttiği gibi, Gazi'nin önderliğindeki Türkiye, kendisinin bütün alanlarda derin dönüşümlere doğru ilerlemesini önleyen zincirleri kopardı. Yazar şu sonucu çıkarıyor: Kemalist devrimin de doğruladığı gibi, yabancı zalimlere karşı mücadele büyük toprak sahibi-komprador iç gericiliğe karşı mücadeleyle sonuna kadar sıkıca bağlanırsa, emperyalizme karşı zafer elde edilir.

Monografiyi kapatan son bölümün başlığı "Türkiye Cumhuriyeti'nin dış siyaseti ve Atatürk'ün düşünceleri" dir. Bu bölümde Kopi Kyçku yetiştirme gücü ve bilimsel objektiflikle bir tahlil yaparak, Türk halkının şanlı önderinin devrimci düşünceleri ve davranışlarına dayanarak Mustafa Kemal'in dünya çapında bir önder olduğunu belirtiyor, bugün de güncelliğini koruyan ileri görüşlü düşünceler formüle ettiğini yazıyor. Atatürk karşılıklı yarar, eşitlik ve birbirinin işlerine karışmama siyasetine dayanarak, dünyada barışı ve iyi anlayışı isteyerek diğer ülkelerle ilişkiler konusunda doğru tutumlar takındı. Yazar Atatürk'ün Arnavutluk'a ve Arnavutluk halkına duyduğu sempati ve iyi niyetlere ve Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümsüz eserinin Arnavutluk'ta gördüğü saygıya ve uyandırdığı yankıya geniş bir yer veriyor.

Kopi Kyçku yeni Türkiye'nin önderi ve Arnavutluk halkının ünlü dostunun portresini canlı renklerle çiziyor, onu savaş uzmanı ve devlet adamı, ideolog ve enternasyonalist, reformcu ve ilerici filozof olarak gösteriyor.

Arnavutluk'un kurtuluşundan sonra ülkemizde bu konuyu ele alan ilk yapıt olan "Mustafa Kemal Atatürk" kitabı bütün yaşlar, meslekler ve kategorilerden okurlarca iyi karşılanmıştır. Kitabın sonunda Arnavutluk halkının şanlı ve unutulmaz önderi Enver Hoca yoldaşın Mustafa Kemal Atatürk için yaptığı şu değerlendirme veriliyor: "Arnavutluk halkı, Mustafa Kemal Atatürk'e ayrı bir saygı ve hayranlık duyar. Bu ünlü kişi, devlet adamı, ilerici demokratik görüşlerden hareketle ve büyük cesaretle, Türkiye'yi ve yiğit halkını, sultanların imparatorluğu içindeki diğer halkları köleleştirme duygusundan kurtardı. Türk ulusunun birliğini ve gerçek bağımsızlığını pekiştirdi. Türkiye'yi demokrasi ve ilerleme yoluna soktu."